

Вихід з такого становища можливий з установленням міжцерковного діалогу та діалогу між державою і церквою, які будувалися би на принципах толерантності, взаємоповаги, порозуміння, дотримання свободи совісті та права вибору. А для цього необхідне створення усталеної світоглядної позиції на засадах релігійного плюралізму, яка орієнтувала б не на феномен релігійної відмінності, а на формування нової цілісності як поліфонії багатоманітності релігії. Лише за таких умов релігія може претендувати на роль рушія суспільно-цивілізаційного розвитку. І тут заключне слово залишається за нормами права і не лише – за Буквою, а й за Духом Закону.

Список використаних джерел

1. Колодний А. М. Історіософія релігії. Київ, 2014. С. 187.
2. Релігієзнавство: навч. посіб. 2-ге вид. / за ред. Л. І. Мозгового, О. В. Бучми. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 264 с.
3. Політологія релігії: становлення і зміст. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43982/2009_1s_14.pdf?sequence=1

*Варавкіна Зінаїда Дмитрівна,
старший викладач кафедри іноземних мов,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ЕКОЛОГО-ЕСТЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

*Якщо хочеш виміряти небо, землю і
моря, – повинен спочатку виміряти
себе.*

Г. Сковорода

Геніальний мислитель Григорій Савич Сковорода у своїх філософських працях та літературних творах порушував питання екології, цікаві його думки і щодо екології душі людини, формування її духовності.

Г. Сковорода знав декілька європейських мов. У складі Токайської комісії підполковника Вишневецького він подорожував по Австрії, Словаччині, Польщі, Німеччині та Північній Італії. Там поглиблював свої знання, вивчав різні філософські системи, придивлявся до життя і побуту європейських народів. Крім того, звертав увагу на проблеми антропогенного впливу на природні екосистеми та етичного ставлення європейців до довкілля, які є актуальними і в теперішній час.

Слід зазначити, що еколого-естетичні погляди філософа ґрунтуються на ментальності українського народу та його національних ідей. Своїм життям, своїми повчаннями і мандрівками по Україні митець наче заново відкривав людям прості істини і продовжує їх відкривати нині. Поет кожним словом,

кожним помислом безмежно любив навколишній світ. І тому звертався до пейзажної лірики, проникливо оспівуючи красу рідної природи. Досі не втратили еколого-естетичного значення його пісні «Весна люба, ах, прийшла!», «Ах поля, поля зелені», «Ой ти, птичко жовтобока» [6, с. 89–111]. В останньому творі ми бачимо піднесення найвищих якостей людини: розуму, совісті, працьовитості, проповіді життя, близького до природи. Ідеал поета – не явір, який стоїть над горою і якому буйні вітри ламають гілки, а верба, що шумить низько над водою.

У пісні «Ах поля, поля зелені», як і в попередній, виразно звучать народнопісенні мотиви. Автора приваблюють поширені в народній ліриці образи зелених ланів, чистих поточків, кучерявих лісів, жайворонків, соловейків і т. ін. Життю міста з його виром пристрастей і бажань він протиставляє поезію тихих полів, зелених дібров, настроїв безтурботного мандрівника, який не знає честолюбства і користі.

У пісні «Весна люба, ах, прийшла!» Г. Сковорода щиро захоплюється приходом весни, малює прекрасні природні пейзажі, наповнює твір глибоким ідейним змістом. Ці картини навіюють йому аналогії з високоморальною людиною і дають нам підстави стверджувати, що видатний філософ і гуманіст тонко розумів значення природи для життя людини, її облагороджуючий вплив на особистість, знав екологічні закономірності.

У творах мислителя знаходимо думки про значення екологічних чинників у світі природи і їх вплив на життя суспільства, про екологію душі людини, яка «самопізнанням матері-природи» досягає істини. Тому по-сучасному звучать слова філософа із трактату «Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті»: «...виміряли землю, море, повітря, небеса, потурбували задля металів земний живіт... будують незрозумілі машини, насипаємо прірви, зупиняємо і скеровуємо водну течію... Але горе в тім, що при тому всьому відчувається, начебто бракує чогось великого» [5, с. 325]. А велике з'являється, коли особисте тісно пов'язане із суспільними потребами людини і не шкодить природі.

Тому, ще працюючи вчителем на Переяславщині, Г. Сковорода навчав своїх учнів морально-етичних норм, яких сам завжди дотримувався. А на посаді викладача Харківського колегіуму він написав підручник з доброчинності, у якому змалював негативний вплив людини на природу і вказав на необхідність гуманного ставлення до довкілля, корінної зміни світогляду, що націлюватиме людину на заняття працею відповідно до внутрішньої потреби. Така праця приносить задоволення, сприяє відчуттю гармонійності життя.

Оригінальними залишаються і нині думки про людину як мікрокосм, що має у своєму житті зважати на закони макрокосму, котрі є універсальними законами світобудови. «Я вірю і знаю, що все те, що існує у великому світі, існує і можливе у малому світі у зв'язку з їхньою відповідністю. Однак, – підкреслює Г. Сковорода, – премилосердна природа всім без винятку душам відкрила шлях до щастя, потрібно лише відкрити для нього душу свою» [4, с. 134]. Цим просвітителю визначає необхідність глибокого осягнення себе як частини природи та знаходження в собі істинної людини. А екологічну

духовність він вважає основою, бо людське щастя залежить від пізнання духовного світу людини та вироблення морально-етичних засад — добра, правди, честі, справедливості та інших чеснот для себе і для довкілля.

Щасливою, на думку Г. Сковороди, людина може стати тільки тоді, коли пізнає сама себе в гармонії з навколишнім світом, тобто свою «невидиму природу» [3, с. 231] і обере той чи інший вид праці, відповідний своїй природі. Окрім того, філософ постійно наголошує, що людина має невичерпний духовний потенціал, який лише необхідно спрямувати у потрібне русло. Отже, Г. Сковорода вбачає ідеал не в матеріальних відносинах, а в глибинних духовних і моральних засадах, у внутрішніх переконаннях людини. Цю теорію філософа підтримували вчені XIX ст. П. Юркевич, П. Куліш, В. Соловійов та ін. Для Г. Сковороди морально кращий світ — це світ незабрудненої природи, де немає екологічних криз і катастроф. Інакше чи може людина вважатися моральною, бути спокійною, впевненою, якщо вона існує як руйнівник, як завойовник, тобто всупереч мудрості живого? Очевидно, що таке ставлення до природи примушує піддати сумніву моральність людини. Тому письменник-філософ закликав до морального самовдосконалення, піднісив культуру розуму.

За умов техногенної цивілізації власний моральний закон, на якому наголошував мислитель, має бути узгоджений з моральним ставленням до природи. Ідеї Г. Сковороди важливі тим, що доводять: людина є частиною макрокосму, тому вона повинна виявляти свою природу й діяти відповідно до неї, тобто її дії мають бути спрямовані на загальне добро.

Літературна творчість та філософські погляди педагога-просвітителя для сучасників є пізнанням світу, їх виховний вплив величезний: читаючи Г. Сковороду, відкриваємо світ і себе в цьому світі.

Список використаних джерел

1. Кавалерова Н. А., Іванова Н. В. Філософсько-освітні горизонти Г. Сковороди: монографія. Одеса: Асторопринт, 2010. 152 с.
2. Новосад С. Розвиток творчих здібностей, самопізнання та самотворення у філософській концепції Григорія Сковороди: навч.-метод. посіб. Київ: НДІУ МОН України, 2009. 68 с.
3. Сковорода Г. С. Пізнай в собі людину. Львів: Світ, 1995. 526 с.
4. Сковорода Г. С. Розмова про істинне щастя : поезії, байки, філос. трактати, діалоги, притчі та афоризми. Харків: Прапор, 2002. 271 с.
5. Сковорода Г. Розмова п'яти мандрівників про істинне щастя в житті // Хроніка 2000: український культурологічний альманах. 2000. Вип. 37–38: Україна: філософський спадок століть. С. 323–331.
6. Сковорода Г. С. Сад божественних пісень : поезії, байки, притчі, філософські трактати, листи. Київ: НКЦ, 2011. 334 с.